

*Рогожа Марія Михайлівна,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри етики, естетики та культурології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ:
ВІДОБРАЖЕННЯ В ЕТИЧНОМУ КОДЕКСІ
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ КНУТШ**

Нині поняття академічної доброчесності стало невід'ємною частиною університетського ціннісного простору. Більше того, воно отримало вже й законодавче закріплення в Законі України «Про вищу освіту» (2014), де визначено як «сукупність етичних принципів та... правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та продовження наукової (творчої) діяльності з метою довіри до результатів навчання та або наукових (творчих) досягнень» [3, ст. 1].

Задане законодавчо, поняття академічної доброчесності акумулювало потужний комплекс науково-теоретичних і практико-орієнтованих розробок як в Україні, так і в закордонному досвіді. Тут доречно згадати концепцію *живого права* Ю. Ерліха. Живе право має витoki в суспільному житті, в його засадничих об'єднаннях, спілках і товариствах, кристалізуючись у винайденні формул задля вирішення суспільно значимих питань в конкретних галузях суспільної життєдіяльності [2]. Відтак, формальне введення у систему позитивного права сприяє поліпшенню ціннісної складової суспільного життя, оскільки унаочнює законодавче закріплення суспільного прийнятих цінностей.

Можна дискутувати питання про природність, укоріненість ідей академічної доброчесності в університетській практиці України. Скоріше, в цьому питанні більшою мірою можна говорити про конструктивістську парадигму імплементації академічної доброчесності, в межах якої бажані цінності цілеспрямовано розробляються і активно запроваджуються в конкретну галузь.

Причини очевидні – гомогенізація освітнього простору Європи в рамках Болонського процесу. Однак є і приклади певного синтезу конструктивістської парадигми з теорією живого права. До цього ми підійдемо далі. Зараз же варто зупинитися на філологічних нюансах.

Важливо вказати на особливості перекладу початкового англomовного терміну *academic integrity*. Традиційно його перекладають як *академічна доброчесність*, хоча, здається, коректнішим був би переклад *академічна сумлінність*. Сумлінність як старанність, добросовісність. «Йдеться про таку старанність, що передбачає взаємовідповідність реальної діяльності особи визначеним нею ціннісним пріоритетам» [4, с. 95]. У вітчизняному академічному середовищі переклад *academic integrity* як *академічної доброчесності* позірно відсилає до традиції етики чесноти. Хоча очевидно, що немає підстав вважати таке відсилання свідомим. Радше, гра слів *добро* і *чесність* зумовили словотвір *доброчесність*.

Однак ціннісний потенціал етики чесноти у контексті обговорюваної проблематики виявляється надзвичайно вагомим. Р. Г. Апресян вказує, що на основі етики чесноти і виростає *integrity* (яку він перекладає як *добросовісність*), що уможливорює активацію моральних якостей особи як належної бази прийняття рішень [1, с. 231]. Чеснотами є ті моральні якості, що їх людина розвиває в межах конкретної практики, у даному разі – в академічному середовищі. В останньому формується система ціннісних координат, які засвоюються, розвиваються особами, включеними в нього.

Очевидно, що в такому контексті доречною є увага до етичних кодексів. Цінності і норми в них часто фіксуються в дусі етики чесноти. А академічна доброчесність стає засадничим принципом університетського життя. Так, в «Етичному кодексі університетської спільноти» КНУ академічна доброчесність визначена в якості одного з базових принципів наряду з академічною свободою.

«Академічна доброчесність – обстоювання чесності, справедливості, поваги, відповідальності, дотримання етичних принципів та визначених законом правил у навчанні, викладанні, у науковій (творчій) діяльності для утвердження довіри до результатів навчання та /або наукових (творчих) досягнень» [2, с. 2–3]. Академічна доброчесність окреслюється у термінах чесності, довіри, об'єктивності, самоповаги, поширенні цінностей, дотриманні авторських прав, неприпустимості плагіату, відкритості результатів наукових досліджень тощо.

Примітним є процес створення «Етичного кодексу університетської спільноти» КНУ. Він відбувався тривалий час і розтягнувся на декілька років, на відміну від інших закладів вищої освіти, які швидко вивісили кодекси етики на свої сайти.

У КНУ Комісія вченої ради з гуманітарних питань займалася розробкою цього документу з 2016 р. До складу Комісії входять спеціалісти з філософії, філології, комунікацій, редагування, представники студентського самоврядування, ради ветеранів, профкому, які працювали з базовою версією документу, запропонованою фахівцем з етики. Коли всі члени Комісії пристали на спільну редакцію кодексу, його було передано до Вченої ради, яка розіслала проєкт документу у всі структурні підрозділи Університету. Зауваження, пропозиції і коментарі, що надходили на адресу Комісії, розглядалися. На їх основі до проєкту були внесені правки. По деяким зауваженням і пропозиціям авторам були дані відповіді щодо неприйнятності пропонованих змін. Далі проєкт «Етичного кодексу університетської спільноти» обговорювався на Вченій раді і був переданий на ухвалу Конференції трудового колективу Київського національного університету імені Тараса Шевченка в грудні 2017 р.

Майже два роки роботи над документом засвідчили складність реального процесу, в якому базова версія документу проходила громадську (академічну) експертизу. І сьогодні можемо стверджувати, що кодекс, прийнятий колективом, є дієвим документом, що задає ціннісну систему координат,

зокрема і у сприйнятті академічної доброчесності. І в цьому плані спрацьовує концепція живого права. Норми і цінності, по яким живе Університет у плані академічної доброчесності, не спускаються директивно від керівництва до працівників, а навпаки – у документі фіксується система цінностей, обговорена і сприйнята в академічному середовищі, яка надалі схвалена в результаті обговорення.

Таким чином, запровадження академічної доброчесності у КНУ відбувалося на засадах синтезу конструктивістської парадигми та концепції живого права.

Список використаних джерел:

1. Апресян Р. Г. Macfarlane B. Teaching with Integrity; the Ethics of Higher Education Practice. London ; New York : Routledge Falmer, 2004. 184 p. (реферат Р. Г. Апресяна). *Етика образования. Ведомости*. 2005. Вып. 26. С. 228–238.
2. Етичний кодекс університетської спільноти / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2017, 12 с. URL: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/ethical-code/Ethical-code-of-the-university-community.pdf> (дата звернення: 20.02.2022).
3. Про вищу освіту : Закон України від 1.01.2022 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#top> (дата звернення: 26.03.2022).
4. Рогожа М. М. Академічна доброчесність у школі: постановка проблеми. *Гуманітарний вісник*. 2016. № 38. С. 93–102.
5. Ehrlich E. Principles of the Sociology of Law / trans. by L. Walter, introduction by R. Pound, K. A. Zeigert. Brunswick : Transaction Pub, 2001, 539 p.